

UN ALT CARAGIALE: PUBLICISTUL

Iuliana OICĂ¹

iulia_oica@yahoo.com

ABSTRACT: This paper tries to present another side of the playwright I. L. Caragiale, revealed by his publishing work. Reading all his writing, the reader discovers that the author is the same when he presents his ideas, even if he creates a fictional writing or a publishing text. The author wants to criticize the manners of his society using the irony and sarcasm, a parody based on negative aspects which makes us laugh instead of crying. I. L. Caragiale uses the laugh as a real weapon against society and its vices. Because of its actuality, the work of I. L. Caragiale can be read even today and the reader may discover the objectivity, his special and unique sense of humor, a sensible soul who suffers because of the corruption and lack of good principles. This author must be read by the young generation in order to discover this subtle modality of facing the wrong aspects from society and fight against them through irony and sarcasm. It's obvious that this method may be as cruel as the physical punishment, sometimes more painful and efficient.

KEYWORDS: publishing, manners, irony, comic, objectivity

În punctul ei cel mai înalt, opera lui I. L. Caragiale trăiește într-un regim realist, parodic și comic pe deplin superior calitativ, dobândind acea profunzime pe care o face posibilă doar asocierea ironiei incisive camuflată de comicul savuros cu o conștiință patriotică pregnantă. Scriitura lui I. L. Caragiale provine, tocmai, din înțelegerea precarității de fond a societății românești contemporane lui, pe care numai discursul satiric – este de părere autorul – o poate re-aranja pe făgașul normalității. În ciuda pronosticurilor unor voci critice ale timpului, opera marelui dramaturg câștigă lupta pentru atemporalitate și lectorul de astăzi rămâne profund surprins de actualitatea aspectelor vizate și perpetuate peste ani în sfera realității, ca și cum Caragiale ar fi prevăzut transgresarea lor din ficțiune în realitate, în cazul în care nu vor fi eradicate. Se naște o întrebare firească: e oare cu putință?

Recitind opera autorului, este ușor de remarcat unitatea ei intrinsecă, izvorâtă din adâncul ființei unui scriitor realist, care uzitează de aceleași

¹ Profesor, Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika”, Comănești, județul Bacău.

mijloace, indiferent dacă scrie schițe, nuvele, comedii sau texte publicistice. Acestea din urmă se încarcă de substanță sarcastică și ironie severă, relevând în subtext o altă ipostază a alterității scriitorului – publicistul.

Spirit lucid, dramaturgul nu trece cu vederea acuzațiile aduce de critica literară tendențioasă și se simte dator ca el însuși să răspundă acuzațiilor, chiar dacă Titu Maiorescu elucidase eroarea interpretativă, în articolele sale publicistice. Replica este construită în stilul-i caracteristic, deoarece Caragiale nu se dezmente de propriu-i demers textual nici atunci când se îndepărtează de ficțional. Luciditatea lui I. L. Caragiale reiese din interogațiile „Artă pentru artă? sau artă cu tendență?”² din articolul „Câteva păreri” sau prin evidențierea relației dintre artistic și artificial, dintre opera de artă și talentul unui scriitor: „Pentru a face o operă de artă, o operă viabilă, trebuie talent, talent și iar talent. Am zis într-adins viabilă, pentru ca dintru început să eliminăm din discuție ideea de durabilitate, atât de străină în discuție”³.

Considerațiile referitoare la aceeași problemă sunt dezbătute și-n articolul „Oare teatrul este literatură?”. Încă din titlul formulat ca o întrebare retorică se evidențiază substratul ironic și sarcasmul autorului pe deplin conștient de virtuțile sale artistice și creative pe tărâmul dramaturgiei, menit a submina orgoliul criticilor contemporani ce s-au pripit a emite judecăți de valoare eronate. Ceea ce atrage atenția lectorului este tocmai modernitatea concepției lui Caragiale despre teatru, ce depășește cu mult epoca sa și evident puterea de înțelegere și interpretare a celor avizați. Adept al *artei constructive*, autorul subliniază în finalul articolului ideea de bază pe care se configurează opera sa dramatică, făcând o distincție netă între literatură și teatru, clarificând astfel eroarea criticii literare: „Teatrul și literatura sunt două arte cu totul deosebite și prin intenție și prin modul de manifestare al acesteia. Teatrul e o artă independentă, care, ca să existe în adevăr cu dignitate, trebuie să pună la serviciul său pe toate celelalte arte, fără să acorde vreuncea dreptul de egalitate pe propriul lui teren”⁴.

În totalitatea ei, publicistica lui Caragiale poate fi grupată din punct de vedere tematic în câteva secțiuni distincte: publicistica politică, cronici dramatice și literare, evocări ale unor personalități ale vieții politice

2 Articolul „Câteva păreri”, în I. L. Caragiale, *Teme și variațiuni*, Cluj-Napoca, Editura „Dacia”, 1988, p. 31.

3 *Ibidem*, p. 33.

4 Articolul „Oare teatrul e literatură?”, în *op. cit.*, p. 317.

și literare ale vremii. În lipsa unor convingeri politice bine definite, oscilând între conservatori și liberali, I. L. Caragiale s-a bucurat de o deplină libertate de a lăuda sau critica ba pe unii, ba pe alții, de a râde de toți și de toate, intuind în omul politic un produs atât al principiilor tradiționale, cât și al oportunismului. Iată de unde provine scepticismul scriitorului față de clasele politice! Gândirea lui e de factură realistă, de aceea se arată neîncrezător în viitor și mai ales în evoluția unei societăți măcinate de intrigi mărunte și ambiții politice triviale, ce propulsează în vârful ierarhiei mediocritatea.

I. L. Caragiale mărturisește indirect, prin publicistica sa, una din dominantele caracterului său: neîncrederea în viitor. Sceptic, mânat de spiritul îndoielii în activitatea cronicărească, autorul pune pecetea unei noi etape în teatrul românesc, prin comedia *O noapte furtunoasă*. Gazetăria, cu prestigiul ei enorm în fața unei opinii publice nu tocmai mature, este reprezentată la nivel artistic prin personajul Rică Venturiano, student în drept și poet liric, în căutare de soție cu zestre. Presa vremii ia o atitudine ostilă și creează o atmosferă nefavorabilă punând o etichetă negativă piesei prin acuzația de imoralitate, fără a fi capabilă să recunoască la nivel ficțional caracterul tipic realist al eroilor.

Publicistica lui Caragiale gravitează în jurul ideii de teatru și, în special, receptarea acestor opere dramatice de către un public ce se arăta încă nepregătit, ușor manipulabil de către cei ce-și etalau talentul în arta gazetăriei. Observator ascuțit al teatrului și al presei românești, cunoscător al slăbiciunilor omenești, publicistul surprinde la oamenii de notorietate publică evidenta contradicție dintre principiile proclamate cu fervoare în diferite contexte și comportamentul lor cotidian, când renunță să pozeze, discrepanța dintre aparență și esență, ușor de sesizat și-n schițe sau comedii.

Ceea ce-și propune Caragiale să realizeze prin publicistica sa este o radiografie exigentă a ziarelor vremii, menită a avertiza publicul-cititor asupra intenției manipulative ascunsă și a prezenței unor gazetari lipsiți de profesionalism și, mai grav, de o minimă dotare intelectuală. Folosind cu precădere modul indirect al ironiei, el vizează gazetarii care se consideră intelectuali, „chemați”⁵ sau „aleși”⁶, dar nu sunt nicicum în slujba cititorilor și nu reușesc să realizeze cu obiectivitate o adevărată critică a teatrului românesc din acea epocă.

5 Articolul „Cercetare critică a teatrului românesc”, în *op. cit.*, p. 129.

6 *Ibidem*.

I. L. Caragiale nu se lasă înșelat de atitudinile studiate ale oamenilor politici, de ziaristii care manipulează cititorii, fiind doar „negustori de cuvinte”⁷, evidențiind contrastul imens între ceea ce scriau și prestigiul de care se bucurau în perioada respectivă: „Orice gazetar, de obicei, se bucură vecinic de o intrare liberă și mai totdeauna de un scaun gratis în teatru, ba pe la soroace – după cum și gazeta respectivă este mai mult ori mai puțin însemnată prin popularitatea ei – se bucură și de câte o lojă, tot fără bani. Apoi, gazetarul mai are ușa deschisă la toate repetițiile teatrului, precum și liberă trecere printre culise și pe scenă, unde se poate găsi foarte de aproape cu multe ademeniri”⁸.

Referindu-se la rolul pe care ar trebui să-l aibă presa în reflectarea și promovarea vieții teatrale, publicistul constată că puțini gazetari fac critică în cunoștință de cauză. De asemenea, cei care scriu cronici sunt amici sau simpatizanți ai unor actori sau actrițe, comentariile lor având rolul de a-i adula, indiferent de calitatea prestației artistice: „un actor, mai puțin decât o mediocritate, lipsit de către vitrega fire de orice daruri, un om ce de-abia poate să citească și care s-a apucat de meseria aceasta pentru că în nici un chip nu era vrednic de alta, este «iubitul nostru artist, al cărui talent admirabil în atâtea ocazii ne-a încântat prin vestitele lui creațiuni de gener»”⁹. Cu același spirit critic, I. L. Caragiale denunță „corupția sistematică a oamenilor presei de către oamenii teatrului”¹⁰. Tot el, împarte repertoriul teatral bucureștean în trei mari categorii: „localizări, plagiate și traducții”¹¹, scoțând la iveală lipsa de piese originale, de creații proprii românești izvorâte din spiritul și talentul dramaturgilor autohtoni. Singura creație viabilă de teatru românesc este piesa lui B. P. Hasdeu, *Răzvan și vidra*, dar ceea ce vrea să illustreze publicistul este vechea zicală: cu o floare nu se face primăvară; tot astfel, nu putem avea pretenția existenței unui repertoriu teatral veridic, având la dispoziție o singură dramă istorică.

Intenția parodică vizibilă și-n textele publicistice provine din intenția scriitorului de a pune în balanță lumea ce i se înfățișează ca spectacol cotidian cu demersul moralizator, discret camuflat printre rânduri, dar care răzbate chiar la o simplă lectură. În articolele sale, el dezvăluie

7 Șerban Cioculescu, *I. L. Caragiale*, București, Editura Tineretului, p. 47.

8 Articolul „Cercetare critică a teatrului românesc”, în *op. cit.*, p. 130.

9 *Ibidem*, p. 131.

10 *Ibidem*, p. 130.

11 *Ibidem*, p. 132.

contradicțiile și contrastele semnificative ale societății contemporane cu scopul vădit de a le îndrepta, utilizând arma sa secretă: ironia. Criticul dramatic abordează cam același limbaj cu al poetului Eminescu (chemat la conducerea ziarului „Timpul”), plin de notații realiste și adesea extrem de critice la adresa societății în care trăiește.

Anul acesta s-au împlinit 160 de ani de la nașterea lui I. L. Caragiale. Conștiința culturală românească a marcat acest eveniment, supranumindu-l *Anul Caragiale*, pentru ca numele marelui clasic să nu rămână fără ecou în rândul generației june, atrasă irezistibil de tehnicism sau, mai rău, de scriitura comercială. E în puterea noastră, profesorii de limba și literatura română, să-i canalizăm pe cei neinițiați spre adevărata cultură, spre o literatură de valoare, care să le deschidă porțile viitorului. Odată sădită sămânța artistică, ea va da roade cu siguranță, mai ales în cazul lui I. L. Caragiale, care și-a iubit publicul și de aceea și publicul i-a răspuns la fel, cu o iubire și stimă eternă.

Obiectiv și lucid dincolo de limitele realității contingente, I. L. Caragiale dovedește talentul de a pătrunde agil printre substraturile societății și a scoate la iveală o lume meschină, măcinată de moravuri, lipsă de scrupule, false aparențe și, mai presus de orice, o luptă acerbă pentru putere, fie ea de orice fel. Avalanșa de tipuri comice are menirea de a menține suspansul și interesul cititorului sau spectatorului de la început până la sfârșit, astfel încât orice text de sorginte caragialiană scapă monotoniei și dezinteresului, producând totodată o impresie de superbă gratuitate.

Bibliografie:

- [1] Caragiale, I. L., *Teme și variațiuni*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1988.
- [2] Cioculescu, Șerban, *I. L. Caragiale*, București, Editura Tineretului, 1980.
- [3] Negrea, Gelu, *Dicționar subiectiv al personajelor lui I. L. Caragiale (A-Z)*, București, Editura Cartea Românească, 2009.
- [4] Trandafir, Constantin, *Scriitori și teme. Conversație în bibliotecă*, București, Editura Saeculum I.O., 2010.
- [5] Vianu, Tudor, *Scriitori clasici români*, București, Editura Albatros, 1998.